

1. Цигановська Н.В., Гончар Б.Б., Батулін Д.С. Фізична активність як засіб зняття психоемоційної напруги. *Людина, суспільство, комунікативні технології: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 21-22 жовт. 2021 р.* Харків, 2021. С. 192–195.
2. Equine-Assisted Therapy: How It Works, Application, Technique, and Benefits. URL: <https://rightchoicerecoverynj.com/addiction/therapy/equine-assisted/>
3. Koca T.B., Atasenev H. What is hippotherapy? The indications and effectiveness of hippotherapy. *Northern Clinics of Istanbul*. 2016. Iss. 2(3). P. 247–252.
4. Stergiou, A. N., Mattila-Rautiainen, S., Varvarousis, D. N., Tzoufi, M., Plyta, P., Beris, A., & Ploumis, A. The efficacy of Equine Assisted Therapy intervention in gross motor function, performance, and spasticity in children with Cerebral Palsy. *Frontiers in Veterinary Science*. 2023. Iss. 10.
5. What is hippotherapy. American Hippotherapy Association. URL: <https://www.americanhippotherapyassociation.org/what-is-hippotherapy>
6. Žgur E., Jerman J. Therapists' and Teachers' Views on the Effects of Hippotherapy. *Studies in Asian Social Science*. 2019. Vol. 6, N.1. С. 51–57.

Людмила Завацька

професор, кандидат педагогічних наук

директорка Навчально-наукового інституту

психології та соціальної роботи

Національний університет «Чернігівський колегіум»

імені Т.Г. Шевченка

м. Чернігів

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ЩОДО РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

У статті розглядається закордонний досвід роботи з дітьми, які постраждали внаслідок військових конфліктів. Аналізується діяльність міжнародних організацій та окремих країн щодо реалізації ініціатив підтримки дитячого населення. Визначені системні підходи у допомозі дітям в умовах кризи. Встановлено як пріоритетні напрямки: психосоціальна допомога, освітня підтримка та реабілітаційні програми.

Ключові слова: діти, військові конфлікти, допомога, закордонний досвід, травмівний досвід, методи підтримки.

Постановка проблеми. У сучасному світі військові конфлікти залишають значний психоемоційний слід не лише на дорослих, але й на дітях, які в силу свого віку та обмежених ресурсів опиняються у вразливому становищі. Особливо це стосується дітей, які через конфлікт втратили доступ до стабільного середовища, освіти та базової підтримки. У таких умовах міжнародні організації та окремі країни активно працюють над розробкою та реалізацією програм психологічної і соціальної підтримки для дітей, які постраждали від війни.

Досвід закордонних фахівців, таких як ЮНІСЕФ, War Child, Save the Children, та інших гуманітарних організацій, показує важливість системного підходу до роботи з дітьми в умовах кризи. Це включає психосоціальну допомогу, освітню підтримку, а також реабілітаційні програми, спрямовані на відновлення відчуття безпеки та стабільності. В багатьох країнах, які пройшли через збройні конфлікти, реалізовано ініціативи для підтримки дитячого населення з акцентом на забезпечення стабільної освітньої системи та збереження психічного здоров'я дітей [2].

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема надання підтримки дітям, що постраждали від військових конфліктів, набула глобального значення через численні кризи в різних країнах світу. Досвід міжнародних організацій, таких як ЮНІСЕФ, Рада Європи, а також ініціативи на кшталт Музею воєнного дитинства, показує важливість системного підходу до роботи з дітьми, що пережили травматичні події [1].

ЮНІСЕФ у своїх дослідженнях та програмах психосоціальної підтримки наголошує на необхідності створення безпечного середовища, де діти можуть відновлювати своє емоційне здоров'я. Особливо важливою є участь професійних психологів і фахівців, які можуть забезпечити належний супровід на групових та індивідуальних заняттях. Психосоціальна допомога включає стабілізацію психоемоційного стану дитини, подолання тривожності та страху, а також надання ресурсів для адаптації до зміненої реальності.

Не менш важливим аспектом є етичний підхід до взаємодії з дітьми, що пережили травматичний досвід. ЮНІСЕФ надає рекомендації щодо роботи з такими дітьми, зокрема про те, як не провокувати повторної травматизації і зберігати конфіденційність їхніх історій. Це включає дотримання принципів добровільності, індивідуального підходу, а також уникнення нав'язливих запитань, які можуть посилити стрес дитини. Етичний підхід сприяє

формуванню довіри між дитиною та фахівцем, що є критично важливим для ефективної підтримки. Цікавим прикладом культурно-психологічної підтримки є діяльність Музею воєнного дитинства, який займається документуванням переживань дітей, що стали учасниками військових конфліктів [3].

Рада Європи у своїх програмах зосереджується на психологічних наслідках війни та освітніх ініціативах для дітей, що постраждали від збройних конфліктів. Зокрема, серед основних напрямків підтримки є організація навчальних програм для вчителів, щоб вони могли забезпечити первинну психологічну підтримку дітям, які демонструють симптоми тривожності, страху та інших психологічних розладів. Програми охоплюють навчання фахівців, що сприяє довготривалому психічному здоров'ю дітей, допомагаючи їм краще адаптуватися до зміненої дійсності [5].

Проблема надання підтримки дітям, що постраждали від військових конфліктів, стала критично важливою через кількість постраждалих дітей у країнах, де мали місце збройні зіткнення та геноциди. Досвід міжнародних організацій та державних ініціатив у Боснії, Руанді, Сирії та Сьєрра-Леоне свідчить про важливість застосування мультидисциплінарного підходу, який включає психосоціальну підтримку, інтеграцію в освітнє середовище та реабілітацію [2].

Боснійський досвід свідчить про важливість надання дітям можливості брати участь в освітніх і соціальних ініціативах, що відновлюють відчуття безпеки, «нормальності» їх стану в ненормальних умовах та сприяють інтеграції у суспільство. Психологічні центри, створені для надання підтримки дітям та їхнім сім'ям, організовували групові та індивідуальні сеанси, які дозволяли подолати наслідки травми й формували стійкість до стресу в майбутньому.

Діти, які стали свідками насильства або втратили родини під час геноциду в Руанді, брали участь у програмах арт-терапії, організованих міжнародними організаціями. Зокрема, дослідження Жанни Ворд (2002) показали, що арт-терапія через малювання та ліплення дозволила дітям опрацювати травматичні спогади, а також знайти способи відновлення довіри до світу. Особливістю підходу було використання кольорових технік, які стимулювали позитивні емоції та допомагали дітям формувати нове бачення свого досвіду [4].

Крім цього, особливу увагу було приділено освітнім програмам, орієнтованим на миробудування та запобігання конфліктам. Школи стали ключовими місцями для соціальної інтеграції дітей та забезпечення їм стабільності, де вони могли не тільки навчатися, але й отримувати психологічну підтримку. Навчальні програми включали компоненти мирного співіснування, що сприяло формуванню нових підходів до вирішення конфліктів у майбутньому поколінні [1].

ЮНІСЕФ у Сирії та інших зонах конфлікту організовує мобільні навчальні центри для дітей, які не мають доступу до традиційних шкіл. Ці центри створюють стабільне навчальне середовище, що допомагає дітям відновити відчуття нормальності та підтримує їхню соціальну інтеграцію. Програми психологічної підтримки спрямовані також на батьків, допомагаючи їм краще розуміти емоційні потреби своїх дітей і створювати вдома підтримуюче середовище.

США мають багаторічний досвід роботи з дітьми, які зазнали травматичного досвіду через природні катастрофи, насильство, збройні конфлікти або військову службу батьків. Багато програм спрямовано на психосоціальну підтримку, інтеграцію арт-терапії та розвиток резильєнтності у дітей. Важливим аспектом американського підходу є мультидисциплінарна співпраця, що включає роботу психологів, педагогів, соціальних працівників та громадських організацій.

Після ураганів Катріна (2005) та Сенді (2012) американські фахівці зосередили увагу на психосоціальній підтримці дітей, які втратили домівки, близьких або зазнали травматичного шоку. У таборах для переміщених осіб створювалися тимчасові художні студії, де діти могли малювати, писати історії або працювати з кольоровою глиною. Це дозволяло їм відновити контроль над власним емоційним станом [2].

Створення безпечних освітніх просторів є ще одним ключовим завданням. Як демонструє досвід мобільних навчальних центрів у Сирії, організованих за підтримки ЮНІСЕФ, забезпечення базової інфраструктури для навчання навіть у кризових умовах сприяє збереженню психоемоційної рівноваги дітей. В Україні подібні центри можуть бути облаштовані у таборах для переселенців або інших місцях тимчасового проживання, що дозволить дітям зберігати відчуття нормальності через продовження освітнього процесу. Дистанційна освіта, яка активно розвивається в Україні, також є ефективним інструментом забезпечення доступу до знань для дітей, які залишаються у зонах бойових дій. Ці програми повинні бути адаптовані

до потреб дітей з особливими освітніми потребами, зокрема із забезпеченням спеціалізованих навчальних матеріалів і методик.

Національна стратегія, розроблена на основі цих підходів, повинна включати координацію між державними структурами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами. Важливим елементом є підготовка мультидисциплінарних команд, які складаються з психологів, педагогів, соціальних працівників і медичних фахівців, здатних забезпечити комплексний супровід дітей. Ця стратегія має також передбачати фінансування програм, спрямованих на створення безпечних просторів, навчання фахівців та впровадження інтегративних методик реабілітації.

Висновки. Отже, закордонний досвід роботи з дітьми, що постраждали від військових конфліктів, демонструє важливість комплексного підходу, який включає психосоціальну допомогу, освітню підтримку та реабілітаційні програми. Організації, такі як ЮНІСЕФ, War Child і Save the Children, працюють над створенням безпечного середовища, де діти можуть відновлювати емоційне здоров'я та отримувати підтримку для адаптації до нових обставин.

Список використаних джерел

1. ЮНІСЕФ. Захист дітей у зонах конфлікту: керівництво для педагогів та психологів. URL: <https://www.unicef.org>.
2. Save the Children. Programs for psychological recovery of children affected by war in Ukraine. URL: <https://www.savethechildren.org>.
3. UNICEF. The impact of the war on children in northern Ukraine. URL: <https://www.unicef.org>.
4. Ward J. War-Affected Children in Africa: Experiences and Recovery. New York: CFR Press, 2002.
5. War Childhood. Impact of war on children's mental health. URL: <https://warchildhood.org/ua/impact-of-war-on-childrens-mental-health>.

Світлана Калаур

*доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільського національного педагогічного університету імені*

Володимира Гнатюка

м. Тернопіль

П'єцова Тетяна